

Diminutiver på *-ke* i danske personnavne: Et resultat af nedertysk migration i middelalderen

---

Birgit Eggert

Abstract: This study shows how during the Middle Ages, names in Denmark originally formed using the diminutive *-ke* are more frequent in male names than female names. In contrast, *-ke* was far more frequent in female names during the 18th century, compared to male names. Perhaps by this time names ending in *-ke* had begun to be perceived as feminine names. Furthermore, geographical distribution had changed considerably by the 18th century, and the majority of the name bearers were found in rural areas and, not mainly in market towns and Southern Jutland as was the case in the Middle Ages. This may indicate that the medieval use of names ending in *-ke* among German migrants had integrated with local Danish naming and had moved from towns to the rural population.

Keywords: historical socio-onomastics, migration, diminutives in *-ke*, name geography, medieval name use.

Birgit Eggert (University of Copenhagen). Diminutives in *-ke* in Danish personal names: An outcome of Low German migration during the Middle Ages.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons 4.0 International licence (CC BY 4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

1. Indledning

Ligesom mange andre steder i det nordlige Europa havde Danmark en stor tysk indvandring i 1300- og 1400-tallet fra især nedertyske områder. Det nedertyske sprog havde stor påvirkning på dansk med hensyn til både grammatik og ordforråd. Denne sproglige påvirkning gjaldt også personnavne, og det er velkendt at en del navne af tysk oprindelse fandt fodfæste i Danmark i middelalderen (jf. for eksempel Hald 1974:21–32). Det danske sprog indeholder stadig i dag en stor mængde ord og navne som kom gennem nedertysk i middelalderen. Det gælder eksempelvis ord som verbet *blive* og substantiverne *slægt* og *frokost* (Winge 2018:405–406) samt fornavne som *Hans*, *Otto* og *Grethe* (Hald 1974:47–48, 24–25, 73).

En del nedertyske navne fra middelalderens Danmark er navne som er dannet med den nedertyske diminutivendelse *-ike*, men mens navne af denne type var ret udbredte i middelalderens Danmark, ser de ikke umiddelbart ud til at være helt integreret i den danske navneflora som tilfældet er med andre navne vi har fået gennem nedertysk. I dag er navne på *-ke* således ikke blandt de almindeligste navne selvom enkelte kvindenavne som *Vibeke* og *Dyveke* er velkendte. Der er langt færre navne af denne type i brug i nyere tid end den ret talrige mængde af både mands- og kvindenavne som vi ser i Danmark i middelalderen.

I det følgende undersøges udbredelsen af disse fornavne på *-ke* i Danmark, og det er formålet at afdække i hvilken grad dette nedertyske aspekt i sproget har bredt sig til den danske befolkning i århundrederne efter middelalderen. Navnene på *-ke* har formentlig som udgangspunkt været genkendelige som tilhørende samme type navne og måske også som navne med en anden oprindelse end dansk. Desuden er navnetypen velegnet til belysning af den nedertyske immigrations påvirkning på dansk sprog og navnekultur bredt i befolkningen da den i sin oprindelse anvendes i både mands- og kvindenavne.

2. Historisk baggrund, teori og metode

Der var især i det sønderjyske område en stor indflydelse fra tysk som taltes i hertugdømmerne Slesvig og Holsten, og desuden til dels fra frisisk som taltes ved vadehavet i det vestlige Sydslesvig og i den sydvestlige del af Sønderjylland (Winge 2021:222). Allerede i de ældste middelalderlige kilder til danske personnavne fra omkring 1100 optræder en del tyskere. I de første århundreder af middelalderen er det især adelige og gejstlige tyskere som kommer til Danmark (jf. for eksempel Winge 2005:2097), men senere gælder det også købmænd fra de tyske hansestæder som kom og handlede samtidig med at de danske købstæder voksede i 1200- og 1300-tallet. Dette medførte en migration af købmænd og især af tyske håndværkere som bosatte sig i de danske byer, og som bragte en stor mængde tyske navne med sig (Hornby 1947:223).

De mange tyske fornavne som optrådte i Danmark i den tidlige middelalder, var ofte sjældne og fandt ikke vej ud af byerne til landbefolkningen (Hornby 1947:223). I løbet af højmiddelalderen kom der imidlertid flere tyske navne til Danmark i forbindelse med migrationen til de danske købstæder. Blandt disse fornavne var tyske diminutiver på *-ke* ganske hyppige, og de fik en vis udbredelse i købstæderne og i slutningen af middelalderen omkring år 1500, også indimellem hos bondebefolkningen (Hornby 1947:226). Navnene på *-ke* er oprindeligt dannet med det tyske (og frisiske) diminutivsuffix *-k-* som var hyppigt forekommende i nedertyske områder i middelalderen (Grape 1911:43–44; Hald 1974:25; Modéer 1989:46). I praksis er navne af denne type som optræder i Danmark, dannet med endelsen *-ike* (Hald 1974:26), men ofte er *i*’et synkoperet så endelsen fremstår som *-ke*, og de i Danmark forekommende navne af denne type kaldes derfor i dette arbejde for ”navne på *-ke*”.

Undersøgelsens primære data er fornavne dannet som diminutiver på *-ke* som er belagt i Danmark i middelalderen, og fornavne af samme type som findes i den danske folketælling fra 1787 (Ft 1787). De middelalderlige navne er registreret i leksikonet *Danmarks gamle Personnavne* (DgP) som dækker alt kendt personnavnestof fra Danmark frem til ca. 1500. I det følgende anvendes ”navne i DgP”, ”navne

i middelalderen”, ”middelalderens navne” og lignende synonymt. I DgP er anført et belægskatalog for hvert navn med angivelse af hvilke belæg som gælder den samme person. Derfor er det muligt at give et tal for antallet af navnebærere. Dette tal kan naturligvis ikke bruges som angivelse af det reelle antal navnebærere i Danmark i middelalderen, men kun det kendte antal som fremgår af de skriftlige kilder. Derfor er data fra DgP ikke direkte sammenligneligt med de befolkningsmæssigt landsdækkende og kronologisk snævrere data fra Ft 1787. Der kan imidlertid ikke fremfindes bedre dækkende middelalderligt navnemateriale fra Danmark, da alle navne fra kendte kilder som nævnt er medtaget i DgP. De vigtigste forskelle er at det reelle antal middelalderlige navnebærere er ukendt, og at de middelalderlige kilder har overvægt af befolkningens øverste lag.

Den ældste kilde til den samlede danske befolknings navne er Ft 1787, og med de ældste navnebærere rækker den tilbage til tiden omkring 1700. Folketællingen har oplysninger om bopæl, alder, køn og erhverv, og det gør det muligt at undersøge navne med en socio-onomastisk tilgang. Som med enhver digitaliseret kilde kan der være fejl på grund af fejltastninger og fejllæsninger, men fordelene ved et landsdækkende datasæt opvejer klart ulemperne ved nogle sjældne fejl. Undersøgelsens korpus fra Ft 1787 er fundet ved søgninger på henholdsvis ”ke ” (ke + mellemrum) og ”che ” (che + mellemrum) i *Dansk Demografisk Database (DDD)* i alle dele af det nuværende Danmark.

Til at vurdere om de excerperede navne faktisk er diminutivdannelse på *-ke*, er navnenes tolkning eftergået i DgP og i Wilfried Seibickes *Historisches Deutsches Vornamenbuch* (1996–2007), og dertil henvises hermed generelt; der henvises således ikke eksplicit til navnenes etymologi i disse to værker i det følgende. I de nedenstående oversigter over undersøgelsens navnedata er der for materiale fra DgP alene anført navnets opslagsform i leksikonet, køn, år for navnets ældste kildebelæg samt antallet af navnebærere. Formvariationen er ikke angivet for de middelalderligt overleverede navne, da disse kan tilgås i DgP. Data fra Ft 1787 og Ft 1845 præsenteres under opslagsformen fra DgP hvis en sådan findes, og ellers er opslagsfor-

men valgt efter et skøn ud fra de overleverede former af navnet. Hvis navnet ikke findes i DgP, er kønnet angivet. Herefter nævnes det samlede antal navnebærere efterfulgt af en parentes med angivelse af de i kilden forekommende stavevarianter, disse kan derfor let genfindes i DDD. Efter parentesen er angivet i hvilke områder i Danmark, navnene forekommer i kilden (i afsnit 3.2.3, 3.2.4 og 3.2.5 fremgår dette dog af den følgende brødtekst).

I afsnittene 3.2.3, 3.2.4 og 3.2.5 er der foretaget tre *case studies* af de i Ft 1787 særligt frekvente navne *Anneke*, *Gesike* og *Wibeke*, hvor også navnenes udbredelse i folketællingen fra 1845 (Ft 1845) tages i betragtning for at se lidt nærmere på udviklingen i navnenes udbredelse efter 1787. I Ft 1845 er kun søgt på stavemåder som kendes fra Ft 1787, der er ikke eftersøgt andre stavevarianter. Danmark mistede hertugdømmerne og dermed også det sønderjyske område i 1864 efter nederlaget i krigen mod Preussen (Frantzen & Pajung [uden år]). Af den grund indeholder de yngre tilgængelige folketællinger ikke dette område, og derfor er undersøgelsen ikke ført længere op i tid, da data således ikke ville være sammenlignelige.

En del navne i de to excerperede værker ender på *-ke*, men er ikke oprindelige diminutivdannelse. Det gælder især ældre nordiske hypokorismer som for eksempel mandnavnene *Eske*, *Aske* og *Toke*, og det gælder moverede kvindenavne dannet til mandnavne på *-rik*, fx *Diderikke*, *Henrikke*, *Frederikke*, *Erikke* og *Ulrikke* samt hypokorismen *Rikke* som er dannet til disse navne. Kvindenavne som *Fransiske* og *Rebekke* er heller ikke oprindelige diminutiver på *-ke* og er derfor heller ikke omfattet af undersøgelsen.

3. Analyser

Som materiale til undersøgelsen er der fundet i alt 193 navne. Heraf er 78 kvindenavne og 115 mandnavne. Det er imidlertid meget forskelligt om navnene optræder i det middelalderlige materiale, i materialet fra 1787, eller om de optræder begge steder. Det gælder både fordelingen i antal og fordelingen på køn. På den baggrund falder undersøgelsen i tre dele, og analyserne er opdelt i kvinde- og mandnavne. Den

første koncentrerer sig om de navne som kun optræder i dansk navne-materiale fra middelalderen. Den næste del omhandler navne som både er fundet i det middelalderlige materiale og i Ft 1787. Den sidste del omfatter de navne som er fundet i Ft 1787, men ikke i DgP, og som således ikke er konstateret i Danmark i middelalderen. For at få et lidt dybere kendskab til udbredelsen af undersøgelsens navne, er der foretaget tre *case studies* på de hyppigste af de navne som optræder både i middelalderen og i Ft 1787. Det er kvindenavnene *Anneke*, *Gesike* og *Wibeke* hvis udbredelse er beskrevet mere udførligt, og hvor også udbredelsen i folketællingen fra 1845 (Ft 1845) er undersøgt for at få en dybere indsigt i navnenes videre skæbne op i tiden.

I konklusionen i afsnit 4 samles perspektiverne på tværs af delundersøgelserne.

3.1 Navne som kun optræder i middelalderen

Der findes en hel del navne af denne type i middelalderens Danmark, men mange af dem har kun en enkelt eller ganske få navnebærere. De fleste af de middelalderlige forekomster er mandnavne, men der findes også kvindenavne. Det kan meget vel skyldes det faktum at langt flere mænd end kvinder nævnes i middelalderlige kilder, men det er også en kendt sag at der i ældre tid brugtes flere mandnavne end kvindenavne (Holmberg 2005:1315).

Af de i alt 146 navne på *-ke* som er fundet i det middelalderlige materiale, er hele 129 ikke genfundet i folketællingen fra 1787. De fleste af de middelalderligt overleverede navne har ældste belæg fra 1300- og 1400-tallet, men enkelte også før og efter det. Disse navne og deres fordeling på køn, i tid for ældste belæg og antal navnebærere i DgP præsenteres i dette afsnit.

3.1.1 Kvindenavne med 1–3 navnebærere

I det middelalderlige materiale er fundet 24 kvindenavne på *-ke* som har 1–3 navnebærere, og som ikke er fundet i undersøgelsens eftermiddelalderlige materiale. Disse 24 navne repræsenterer i alt 40 navnebærere.

Abelke, f.: 1406 – 2 navnebærere (DgP I:3); **Barteke** f.: 1486 – 1 navnebærer (DgP I:97); **Bedeke**, f.: 1379 – 3 navnebærere (DgP I:102 og 1647); **Cileke**, f.: 1464 – 2 navnebærere (DgP I:182); **Drudke** f.: 1487 – 3 navnebærere (DgP I:203); **Eke** f.: 1494 – 1 navnebærer (DgP I:223); **Gerike** f.: 1200-tallet – 2 navnebærere (DgP I:351); **Gydike** f.: 1399 – 1 navnebærer (DgP I:432); **Hebbike** f.: 1438 – 1 navnebærer (DgP I:489–490); **Heinike** f.: 1379–1428 – 2 navnebærere (DgP I:493); **Herdike** f.: 1440-1513 – 2 navnebærere (DgP I:539); **Hesike** f.: 1432 – 1 navnebærer (DgP I:556); **Hillike** f.: 1358 – 3 navnebærere (DgP I:567 og 1679); **Ideke** f.: 1494 – 1 navnebærer (DgP I:609); **Ingike** f.: 1505 – 1 navnebærer (DgP I:633); **Katrineke**, f.: 1484 – 1 navnebærer (DgP I:738); **Maieke** f.: 1379–1428 – 2 navnebærere (DgP I:889–890); **Modderke** f.: 1406 – 2 navnebærere (DgP I:965); **Neske**, f.: o. 1420 – 1 navnebærer (DgP I:983); **Sofke**, f.: 1461 – 1 navnebærer (DgP I:1266); **Swanekerke**, f.: 1515 – 1 navnebærer (DgP I:1313); **Thureke**, f.: o. 1300 – 1 navnebærer (DgP I:1632); **Toveke**, f.: 1438 – 3 navnebærere (DgP I:1475); **Wobbeke**, f.: 1484 – 2 navnebærere (DgP I:1596).

Som det ses i den ovenstående materialeoversigt, er den ældste kilde til disse navne fra 1200-tallet hvor *Gerike* optræder. Næstældste belæg er *Thureke* fra omkring 1300. Langt de fleste af navnene har deres ældste forekomst i 1300- og 1400-tallet. Kun *Ingike* er senere end dette og optræder først med 1505 som datering på det ældste belæg.

3.1.2 Kvindenavne med mere end tre navnebærere

Kun 7 af kvindenavnene på *-ke* har mere end tre navnebærere, og flertallet af dem har kun 4–6 navnebærere. Kun 2 af de 7 navne har flere navnebærere: *Aleke* (15) og *Taleke* (27).

Aleke, f.: 1308 – 15 navnebærere (DgP I:25–26); **Edelke** f.: 1406 – 4 navnebærere (DgP I:214); **Heilike** f.: 1385 – 5 navnebærere (DgP I:491); **Leneke** f.: 1432 – 5 navnebærere (DgP I:842); **Metteke**, f.: 1464 – 4 navnebærere (DgP I:958); **Taleke**, f.: 1300-tallet – 27 navnebærere (DgP I:1344–1345); **Telseke**, f.: 1341 – 6 navnebærere (DgP I:1348).

Flere af disse mandsnavne træffes relativt tidligt i forhold til det generelle billede af hvornår navnene på *-ke* typisk optræder i danske kilder. De 2 hyppigste af de 7 navne optræder i 1300-tallet, *Aleke* allerede i 1308, lige som også *Heilike* og *Telseke*. De tre øvrige har deres ældste overlevering i 1400-tallet.

3.1.3 Mandsnavne med 1–3 navnebærere

En stor del af de navne på *-ke* som kun er fundet i det middelalderlige kildemateriale, er sjældent forekommende mandsnavne. I materialet er der 61 mandsnavne som kun har 1–3 navnebærere.

Adeke, m.: 1435 – 2 navnebærere (DgP I:1623); **Agike**, m.: 1509–15 – 1 navnebærer (DgP I:1623); **Ameke**, m.: 1483 – 1 navnebærer (DgP I:36); **Babbeke**, m.: 1355 – 1 navnebærer (DgP I: 1624); **Bereke**, m.: 1490 – 3 navnebærere (DgP I:111–112); **Bernike**, m.: 1387 – 2 navnebærere (DgP I:115–116); **Boleke**, m.: 1438 – 3 navnebærere (DgP I:1625); **Boveke**, m.: 1423 – 1 navnebærer (DgP I:156); **Budke**, m.: 1436 – 1 navnebærer (DgP I:170); **Detke**, m.: 1502 – 2 navnebærere (DgP I:190); **Duneke**, m.: 1406 – 1 navnebærer (DgP I:205); **Ebbeke**, m.: 1390–1484 – 3 navnebærere (DgP I:205 og 1656); **Enneke**, m.: 1320 – 3 navnebærere (DgP I:243); **Ernke**, m.: 1283 – 1 navnebærer (DgP I:258); **Fredike**, m.: 1438 – 1 navnebærer (DgP I:1629); **Friseke**, m.: 1441 – 1 navnebærer (DgP I:323); **Frowike**, m.: 1438 – 3 navnebærere (DgP I:331); **Gelike**, m.: 1509 – 1 navnebærer (DgP I:340); **Granke**, m.: 1200-tallet – 1 navnebærer (DgP I:386); **Halike**, m.: 1458 – 3 navnebærere (DgP I:467); **Heisike**, m.: 1376 – 1 navnebærer (DgP I:494); **Hernike**, m.: 1488 – 2 navnebærere (DgP I:554); **Iaveke**, m.: 1535 – 1 navnebærer (DgP I:607); **Iessike**, m.: 1381 – 3 navnebærere (DgP I:611 og 1681); **Iohanke**, m.: o. 1438 – 2 navnebærere (DgP I:650 og 1682); **Ionike**, m.: 1438 – 3 navnebærere (DgP I:687); **Iopke**, m.: 1436 – 1 navnebærer (DgP I:1631); **Kloueke**, m.: o. 1462 – 1 navnebærer (DgP I:766); **Levike**, m.: 1506 – 1 navnebærer (DgP I:845); **Lybike**, m.: 1409 – 1 navnebærer (DgP I:864); **Memke**, m.: 1292 – 1 navnebærer (DgP I:952); **Mereke**, m.: 1257 – 1 navnebærer (DgP I:952); **Meseke**, m.: 1351 – 3 navnebærere (DgP I:954); **Mommeke**, m.: o. 1407 – 2 navnebærere (DgP I:968); **Mølleke**, m.: 1400 – 1 navnebærer (DgP I:974); **Mønike**, m.: 1401 – 2 navnebærere (DgP I:974); **Nanke**, m.: 1476 – 1 navne-

bærer (DgP I:979); **Orike**, m.: 1472 – 1 navnebærer (DgP I:1048); **Otteke**, m.: o. 1438 – 1 navnebærer (DgP I:1631); **Oveke**, m.: 1481 – 1 navnebærer (DgP I:1066); **Paneke**, m.: 1502 – 1 navnebærer (DgP I:1077); **Redeke**, m.: 1438 – 1 navnebærer (DgP I:1139); **Robeke**, m.: 1300 – 3 navnebærere (DgP I:1172 og 1691); **Rolike**, m.: 1338 – 2 navnebærere (DgP I:1180f.); **Senteke**, m.: 1353 – 2 navnebærere (DgP I:1211); **Sibike**, m.: 1358 – 2 navnebærere (DgP I:1216f.); **Stubbeke**, m.: 1379–1428 – 2 navnebærere (DgP I:1298); **Taike**, m.: 1499 – 1 navnebærer (DgP I:1338); **Tammeke**, m.: o. 1438 – 2 navnebærere (DgP I:1345); **Tanke**, m.: o. 1438 – 3 navnebærere (DgP I:1346); **Teke**, m.: o. 1438 – 1 navnebærer (DgP I:1347); **Tigike**, m.: 1454 – 1 navnebærer (DgP I:1450); **Tonnike**, m.: 1438 – 1 navnebærer (DgP I:1465); **Udeke**, m.: 1307 – 1 navnebærer (DgP I:1512); **Ulverke**, m.: o. 1438 – 1 navnebærer (DgP I:1530); **Uneke**, m.: 1459 – 1 navnebærer (DgP I:1532); **Walterke**, m.: o. 1450 – 1 navnebærer (DgP I:1551); **Wanneke**, m.: 1357 – 2 navnebærere (DgP I:1551); **Wendelke**, m.: 1406 – 1 navnebærer (DgP I:1555); **Wimeke**, m.: 1340 – 1 navnebærer (DgP I:1587); **Witke**, m.: 1353 – 3 navnebærere (DgP I:1594); **Wobbeke**, m.: 1438 – 2 navnebærere (DgP I:1596).

Som det generelt er gældende for de middelalderligt forekommende navne på *-ke*, optræder også hovedparten af de sjældne mandsnavne med deres ældste belæg i 1300- eller 1400-tallet. Dog findes 4 navne allerede i 1200-tallet med *Granke* som det potentielt tidligste med den upræcise datering til 1200-tallet og med *Mereke* som er mere præcist dateret til året 1257. Også *Ernke* og *Memke* har ældstebelæg som er dateret til 1200-tallet. Kun 5 af navnene er sent overleveret med ældstebelæg i 1500-tallet. Det gælder *Agike*, *Detke*, *Iaveke*, *Levike* og *Paneke*.

3.1.4 Mandsnavne med mere end tre navnebærere

38 af de mandsnavne på *-ke* som kun optræder i det middelalderlige materiale, har mere end tre navnebærere, men lidt over halvdelen af dem, 22 navne, har kun 4–10 navnebærere. 13 navne har mellem 11 og 38 navnebærere og kun tre navne har flere navnebærere end det. Det er *Gerike* (78), *Hennike* (177) og *Thideke* (127).

Annike, m. 1386 – 7 navnebærere (DgP I:48); **Banneke**, m.: 1377–90 – 24 navnebærere (DgP I:94–95); **Bennike**, m.: 1341 – 38 navnebærere (DgP I:110–111 og 1648); **Boike**, m.: 1390–1484 – 5 navnebærere (DgP I:141 og 1650); **Bonnike**, m.: 1439 – 9 navnebærere (DgP I:147 og 1651); **Brynneke**, m.: ca. 1370 – 10 navnebærere (DgP I:168–169 og 1653); **Eike**, m.: 1464 – 4 navnebærere (DgP I:220 og 1657); **Engelke**, m.: 1363 – 10 navnebærere (DgP I:242 og 1659); **Eseke**, m.: beg. 1000-tallet – 5 navnebærere (DgP I:265); **Ethike**, m.: 1283 – 6 navnebærere (DgP I:279); **Fedderke**, m.: 1461 – 4 navnebærere (DgP I:295); **Gerike**, m.: 1304 – 78 navnebærere (DgP I:351–354 og 1670); **Gisike**, m.: 1201–1300 – 10 navnebærere (DgP I:371); **Gunnike**, m.: 1291–99 – 7 navnebærere (DgP I:417 og 1672); **Gynzike**, m.: 1325 – 6 navnebærere (DgP I:433–434 og 1673); **Haike**, m.: 1377–90 – 9 navnebærere (DgP I:455 og 1675); **Hasike**, m.: 1310 – 5 navnebærere (DgP I:486–487); **Hawelke**, m.: o. 1438 – 5 navnebærere (DgP I:489 og 1677); **Heinike**, m.: 1351 – 4 navnebærere (DgP I:493); **Helmike**, m.: 1308 – 14 navnebærere (DgP I:499 og 1677); **Hemike**, m.: 1479 – 5 navnebærere (DgP I:502 og 1677); **Hennike**, m.: 1277–86 – 177 navnebærere (DgP I:509–517 og 1678); **Henzike**, m.: 1303 – 8 navnebærere (DgP I:538 og 1678); **Iannike**, m.: 1361 – 11 navnebærere (DgP I:601); **Iepke**, m.: o. 1438 – 9 navnebærere (DgP I:610); **Könike**, m.: 1345 – 20 navnebærere (DgP I:810–811 og 1685); **Köpike**, m.: 1340 – 6 navnebærere (DgP I:811–812 og 1685); **Mannike**, m.: 1508 – 4 navnebærere (DgP I:897); **Meinike**, m.: 1336 – 20 navnebærere (DgP I:948–949 og 1688); **Paieke**, m.: 1377–90 – 6 navnebærere (DgP I:1070); **Radike**, m.: 1330 – 21 navnebærere (DgP I:1128f.); **Reineke**, m.: 1352 – 28 navnebærere (DgP I:1151–1152 og 1691); **Swenike**, m.: 1266 – 12 navnebærere (DgP I:1327–28); **Thideke**, m.: 1333 – 127 navnebærere (DgP I:1356–1360 og 1695); **Walke**, m.: 1438 – 13 navnebærere (DgP I:1548); **Wernike**, m.: 1334 – 33 navnebærere (DgP I:1559–1560 og 1698); **Widike**, m.: o. 1200 – 11 navnebærere (DgP I:1565–1566); **Wunneke**, m.: 1438 – 16 navnebærere (DgP I:1599).

Hele syv af de ovennævnte navne er overleveret før 1300. Hovedparten af disse er overleveret i 1200-tallet som det også gjald for de sjældent forekommende mandsnavne i foregående afsnit, men *Eseke* optræder som navn på en biskop i Flensborg allerede i begyndelsen af 1000-tallet (DgP I:265). De øvrige navne som kendes fra 1200-tals-

kilder, er *Ethike*, *Gisike*, *Gunnike*, *Hennike*, *Swenike* og *Widike*. Ingen af navnene har deres ældste overlevering så sent som i 1500; de er alle tidligere end det.

3.1.5 Sammenfatning

Der er fundet i alt 129 navne i undersøgelsens middelalderlige materiale som ikke er genfundet i folketællingen fra 1787. De fordeler sig på 31 kvindenavne og 98 mandnavne hvoraf 24 kvindenavne og 59 mandnavne er meget sjældne med kun 1–3 navnebærere. 46 af navnene har således mere end tre navnebærere, men mange af disse har kun op til 10 navnebærere og kun nogle få har mere end det. Kun tre navne har mere end 50 navnebærere, det gælder mandnavnene *Gerike*, *Hennike* og *Thideke*.

Hovedparten af disse navne har deres ældste overlevering i 1300- eller 1400-tallet. Kun ét kvindenavn, *Gerike*, er overleveret før 1300, mens 11 mandnavne er lige så tidlige. Dertil kommer mandnavnet *Eseke* som er overordentligt tidligt med en navnebærer fra begyndelsen af 1000-tallet. Enkelte af navnene er relativt sene og har ældste belæg som er yngre end 1500. Det gælder ét kvindenavn, *Ingike*, og fem mandnavne, *Agike*, *Detke*, *Iaveke*, *Levike* og *Paneke*.

3.2 Navne som optræder både i middelalderen og i 1700-tallet

Kun nogle få af navnene er fundet i både DgP og i Ft 1787. Det gælder ni kvindenavne og ni mandnavne som har meget forskellig hyppighed i middelaldermaterialet, men for de flestes vedkommende en beskedent forekomst i 1787. Kun tre af disse navne har mere end nogle få navnebærere i 1787. Det gælder kvindenavnene *Anneke*, *Gesike* og *Wibeke* som undersøges nærmere i tre *case studies* i afsnit 3.2.3, 3.2.4 og 3.2.5 nedenfor.

3.2.1 Kvindenavne

De fleste af de seks kvindenavne som findes i både det middelalderlige materiale og i Ft 1787, udover *Anneke*, *Gesike* og *Wibeke* som

behandles nedenfor, har relativt få navnebærere i Ft 1787 og også kun nogle få i middelalderen. Således har *Elseke* og *Simeke* kun én navnebærer hver i DgP, *Tibbike* har 2, *Kønike* 3 og *Gretke* har 6 navnebærere. Kun *Beke* skiller sig lidt ud ved at have 18 navnebærere i DgP. Alle disse seks navne har 1–6 navnebærere i Ft 1787 og selvom det er få, er det alligevel tegn på at navnene har overlevet i Danmark siden middelalderen.

Beke, f. DgP: 1388 – 18 navnebærere (DgP I:102), Ft 1787: 4 navnebærere (Beke 1, Beche 3), Ålborg og Vendsyssel; **Elseke**, f. DgP: 1448 – 1 navnebærer (DgP I:237–238), Ft 1787: 1 navnebærer (Elske 1), Østjylland; **Gretke**, f. DgP: 1453 – 6 navnebærere (DgP I:395), Ft 1787: 1 navnebærer (Gredicke 1), Ålborg; **Kønike** f. DgP: 1379–1428 – 3 navnebærere (DgP I:810), Ft 1787: 3 navnebærere (Kioneke 1, Kionike 1, Kjønniche 1), alle Bornholm; **Simeke**, f. DgP: 1362–1526 – 1 navnebærer (DgP I:1240), Ft 1787: 1 navnebærer (Simke 1), Sønderjylland; **Tibbike**, f. DgP: 1263 – 2 navnebærere (DgP I:1450), Ft 1787: 1 navnebærer (Teppeke 1), Fyn.

Kun *Tibbike* er overleveret før 1300, mens de øvrige fem navne optræder med deres ældste belæg i 1300- og 1400-tallet ligesom hovedparten af de navne vi så ovenfor i afsnit 3.1.

I Ft 1787 kan kun den ene navnebærer af *Simeke* som er bosat i Sønderjylland, forklares med nærhed til tysksprogede områder, mens de øvrige hovedsageligt er bosat i forskellige andre dele af Jylland, og derfor må skyldes indflydelse fra indvandrede tysktalende. Dog findes *Kønike* kun på Bornholm og *Tibbike* optræder på Fyn. Nogle enkelte navnebærere er fra købstaden Ålborg, men ellers er de bosat på landet.

3.2.2 Mandsnavne

De ni mandsnavne som findes i både DgP og i Ft 1787, har alle få navnebærere i 1787, men en meget forskelligartet forekomst i middelalderen. Det middelalderlige antal spænder således fra en navnebærer for *Taleke* og syv for *Hannike* til 91 for *Okke* og hele 113 for *Lydike*. Ganske vist har de ni navne overlevet i Danmark frem til 1787, men otte af dem har kun 1–5 navnebærere i 1787, kun *Lydike* kommer op

på 12 navnebærere. Så selvom navne som *Okke*, *Gødike* og *Lydike* var ganske talrige i middelalderen, har de altså ikke rigtig fundet fodfæste og er faldet betydeligt i antal i århundrederne efter middelalderen.

Emeke, m. DgP: 1335 – 17 navnebærere (DgP I:238–239 og 1659), Ft 1787: 4 navnebærere (Emmike 1, Emiche 3), Vestjylland, Midtjylland, Nordjylland, Lolland; **Gødike**, m.: 1247 – 69 navnebærere (DgP I:442–444 og 1674), Ft 1787: 5 navnebærere (Godike 1, Godiche 1, Godhcke 1, Gudike 1, Gudiche 1), Nordjylland, Midtjylland, Sønderjylland, Horsens; **Hannike**, m. DgP: 1351 – 7 navnebærere (DgP I:472), Ft 1787: 1 navnebærer (Hanke 1), København; **Harrike**, m. DgP: 1341 – 22 navnebærere (DgP I:478–479 og 1676), 1787: 1 navnebærer (Harche 1), Bogense; **Lydike**, m. DgP: 1285 – 113 navnebærere (DgP I:867–872 og 1686–1687), Ft 1787: 12 navnebærere (Lutke 1, Lytke 1, Lydicke 1, Lykke 3, Lycke 2, Lÿcke 2, Lyche 2), Århus, Nyborg, Stege, Sønderjylland, Fyn og Nordsjælland; **Okke**, m. DgP: 1100-tallet – 91 navnebærere (DgP I:1020–1022), Ft 1787: 3 navnebærere (Oke 1, Oche 2), Nordjylland, Anholt; **Sunike**, m. DgP: 1324 – 30 navnebærere (DgP I:1308–1310 og 1694), Ft 1787: 4 navnebærere (Sonneck 1, Søncke 1, Sønnike 1, Zønnicke 1), København, Kolding, Østjylland; **Taleke**, m. DgP: 1443 – 1 navnebærer (DgP I:1345); Ft 1787: 1 navnebærer (Talke 1), Vestjylland. **Wineke**, m. DgP: 1263 – 11 navnebærere (DgP I:1589–1590), Ft 1787: 1 navnebærer (Weneke 1), København.

Gødike, *Lydike* og *Wineke* er kendt i Danmark allerede i 1200-tallet, og *Okke* går helt tilbage til 1100-tallet, mens de øvrige har ældstebeleg fra 1300- og 1400-tallet lige som flertallet af navnene på *-ke* i Danmark.

Af de i alt 32 navnebærere i 1787 er kun to bosat i Sønderjylland med nærhed til de tysktalende områder. Resten af navnebærerne findes i København og i købstæderne Bogense, Stege, Nyborg, Kolding, Horsens og Århus samt forskellige steder i Jylland, på Fyn, i Nordsjælland, på Lolland og på Anholt.

3.2.3 Case study: Anneke

Kvindenavnet *Anneke* har 15 bærere i middelalderen, men antallet er forøget betydeligt til 189 i Ft 1787 fordelt på 15 forskellige stavemåder. Det er det af undersøgelsens navne som har flest navnebærere i Ft 1787. I Ft 1845 er antallet af navnebærere faldet til 94 fordelt på syv forskellige stavemåder.

Anneke f.

DgP (I:47): 1441 – 15 navnebærere

Ft 1787: 189 navnebærere

(Anche 3, Ancke 3, Anecke 2, Aneke 6, Aniche 2, Anicke 3, Anike 8, Anke 11, Anneche 11, Annecke 1, Anneike 2, Anneke 53, Anniche 21, Annicke 3, Annike 60)

Ft 1845: 94 navnebærere

(Anche 0, Ancke 1, Anecke 0, Aneke 5, Aniche 0, Anicke 0, Anike 9, Anke 36, Anneche 0, Annecke 0, Anneke 17, Anniche 0, Annicke 1, Annike 25)

De middelalderlige navnebærere bor hovedsageligt i købstaden Flensborg og i Sydslesvig, men enkelte findes også i købstaden Helsingør (DgP I:47).

Frem til 1787 har navnet bredt sig til helt andre og større områder, og der er en tydelig overvægt af navnebærere i Østdanmark. Det gælder i særdeleshed på Bornholm hvor 20 navnebærere findes i de bornholmske købstæder og 36 uden for byerne på øen. De bornholmske navnebærere tegner sig således for i alt ca. 30 % af navnebærerne i Ft 1787. Generelt er der flere navnebærere uden for byerne end i købstæderne, dog er der 33 (ca. 17 %) i hovedstaden København. På Sjælland er der uden for København 43 navnebærere (inkl. 11 i sjællandske købstæder) hvilket svarer til ca. 23 %, og på Lolland-Falster er der 23 (ca. 11 %) navnebærere (inkl. 2 i Rødby købstad). Det vil sige at 82 % af navnebærerne i Ft 1787 boede øst for Storebælt. Hovedparten af de resterende 18 % var bosat i Sønderjylland med 20 (ca. 11 %) navnebærere, og kun 15 var bosat forskellige steder i Nørrejylland (ca. 5 %) og på Fyn (3, ca. 2 %). Navnebærerne i Ft 1787 fordeler sig på alle

samfundslag, og der er ingen tydelig overvægt af hverken højere eller lavere sociale lag.

I 1845 er billedet ændret så der, på trods af en generel befolknings-tilvækst, er færre navnebærere, og der er en betydelig overvægt af navnebærere i Sønderjylland i forhold til 1787. Der er således 33 (ca. 35 %) sønderjyske navnebærere i 1845. Det er især stavemåden *Anke* som findes i Sønderjylland med 31 navnebærere, men der er også 2 med stavemåden *Anneke*. Også i 1845 er der en overvægt af navnebærere på Bornholm hvor man finder 29 (ca. 31 %) navnebærere. Den sidste tredjedel er fordelt på 3 navnebærere i København, 8 på Sjælland, 15 på Lolland-Falster og de resterende 5 findes forskellige steder i Nørrejylland. Der er altså sket en nedgang i antallet af navnebærere i Østdanmark i forhold til Ft 1787, men fortsat med omkring en tredjedel af navnebærerne på Bornholm. Nedgangen er således mest udtalt på Sjælland, Lolland-Falster og især i København. Stigningen i Sønderjylland må forklares med nærhed til de tysktalende områder. Med den store overvægt af navnet i formen *Anke* i Sønderjylland, kan man forestille sig at denne navneform ansås for at være en dialektal variant eller måske blev opfattet som et andet pigenavn end de trestavede varianter.

3.2.4 Case study: Gesike

Fra middelalderen kendes 11 navnebærere med kvindenavnet *Gesike*, men antallet er forøget til 72 i folketællingen fra 1787 fordelt på 13 forskellige stavemåder. I 1845 er antallet af navnebærere faldet til 53 fordelt på syv forskellige stavemåder. Opslagsformen *Gesike* fra DgP er beholdt i det følgende selvom den trestavede form ikke er fundet i det eftermiddelalderlige materiale.

Gesike f.

DgP (I:368): ca. 1420 – 11 navnebærere.

Ft 1787: 72 navnebærere (Gedsche 5, Gedske 24, Geedske 1, Geesche 1, Gesche 3, Geske 4, Gidske 8, Giedsche 4, Giedske 16, Gieske 3, Giesske 1, Gische 1, Gjedske 1).

Ft 1845: 53 navnebærere (Gedsche 2, Gedske 28, Geedske 0, Geesche 0, Gesche 0, Geske 1, Gidske 1, Giedsche 0, Giedske 1, Gieske 1, Giesske 0, Gische 0, Gjedske 19).

Middelalderens navnebærere boede hovedsageligt i købstaden Flensborg og i Sydslesvig, men en enkelt findes også i købstaden Roskilde.

I Ft 1787 var der 72 navnebærere i Danmark, og den geografiske fordeling af dem ser helt anderledes ud end den vi så ovenfor ved *Anneke*, dog med den lighed at der er flere navnebærere uden for købstæderne i samsvar med befolkningens generelle fordeling. Derfor er der ikke særskilte tal for forekomster i købstæderne i det følgende – disse er lagt sammen med resten af navnebærerne i de pågældende landsdele. Der er en overvægt i Nørrejylland med 37 navnebærere, altså ca. 51 % af alle navnebærerne i Ft 1787. Heraf findes 19 i Østjylland og 14 i Nordjylland, mens der kun er nogle få i Midt- og Vestjylland. I Sønderjylland findes kun en enkelt navnebærer. På Fyn er der 11 navnebærere svarende til ca. 15 %, mens hovedparten af de resterende findes forskellige steder på Sjælland med 15 forekomster (ca. 21 %) og i København med 7 (ca. 10 %). Den sidste navnebærer var i Ft 1787 bosat på Lolland-Falster, og der er således ingen navnebærere på Bornholm. Også *Gesike* fordeler sig i Ft 1787 på alle samfundslag uden en tydelig overvægt af hverken højere eller lavere sociale lag.

Når vi kommer til Ft 1845, er antallet af navnebærere faldet til 53. Nørrejylland tegner sig nu for langt mere end halvdelen af navnebærerne, nemlig hele 46 eller ca. 87 %. Mere end halvdelen af disse, 26 navnebærere, er bosat i Østjylland, mens 9 bor i Nordjylland, 7 i Vestjylland og 4 i Midtjylland. De resterende navnebærere fordeler sig på tre i Sønderjylland, tre på Sjælland og en i København. Der er altså fortsat en stor koncentration af navnebærerne i Jylland, i særdeleshed i Østjylland.

3.2.5 Case study: Wibeke

Fra middelalderen kendes syv navnebærere af kvindenavnet *Wibeke*, men antallet er kraftigt forøget til 148 i Ft 1787 fordelt på ikke mindre end 22 forskellige stavemåder. I Ft 1845 er antallet af navnebærere faldet til 134 fordelt på 14 forskellige stavemåder. I DgP er stavemå-

der svarende til *Wibeke* og *Wiveke* slået sammen som varianter af det samme navn under opslagsformen *Wibeke*, og dette princip er fulgt i det følgende.

Wibeke, f.

DgP (I:1564): 1388 – 7 navnebærere.

Ft 1787: 148 navnebærere (Vibeche 5, Vibecke 4, Vibeke 26, Vibekke 8, Vibike 4, Viveche 1, Viveke 4, Vivike 1, Wibeche 10, Wibecke 18, Wibeke 34, Wibekke 6, Wibiche 2, Wibicke 1, Wibike 3, Wibikke 1, Wibke 1, Wiveche 3, Wiveke 11, Wivike 2, Wivikke 1, Wiweke 2).

Ft 1845: 134 navnebærere (Vibeche 4, Vibecke 2, Vibeke 17, Vibekke 43, Vibike 1, Viveche 0, Viveke 3, Vivike 1, Wibeche 5, Wibecke 4, Wibeke 22, Wibekke 27, Wibiche 0, Wibicke 0, Wibike 1, Wibikke 1, Wibke 0, Wiveche 0, Wiveke 3, Wivike 0, Wivikke 0, Wiweke 0).

Fem af de syv middelalderlige navnebærere er lokaliseret til flere forskellige steder. To navnebærere er fra Flensborg, en er fra Lolland, en fra Lund i Skåne, og en er fra København. De to resterende navnebærere er ikke lokaliseret (DgP I:1564).

I Ft 1787 er de 148 navnebærere fordelt i de fleste dele af landet. Ligesom med *Anneke* og *Gesike* er der ikke nogen iøjnefaldende fordeling mellem navnebærere i købstæder og uden for byerne, og derfor er dette aspekt ikke berørt nærmere i det følgende og er ligesom ovenfor lagt sammen med resten af navnebærere i de respektive landsdele. Navnebærerne fordeler sig mere jævnt på alle landsdele end tilfældet er for *Anneke* og *Gesike*. I Sønderjylland er der dog kun én navnebærer, mens der er 59 (ca. 40 %) i Nørrejylland fordelt på 13 navnebærere i Nordjylland, 21 i Vestjylland, 8 i Midtjylland og 17 i Østjylland. På Fyn er der 21 (ca. 14 %) navnebærere, på Sjælland 30 (ca. 20 %) og i København 25 (ca. 17 %). På Lolland-Falster findes seks navnebærere ligesom på Bornholm som også har seks navnebærere. Det vil altså sige at der ikke er noget område som træder frem med en særlig stor koncentration af kvindenavnet *Wibeke*, og der ser ikke ud til at være nogen sammenhæng mellem de få forekomster i middelalderen, og udbredelsen af navnet i Ft 1787. Ligesom i de to foregående *case studies* findes *Wibeke* i alle samfundslag uden nogen iøjnefaldende udsving.

I Ft 1845 er der ved søgninger af de samme stavemåder som er fundet i Ft 1787, truffet 134 navnebærere med kvindenavnet *Wibeke*. Antallet af navnebærere er altså faldet en smule siden Ft 1787. Fordelingen af navnebærerne ligner meget den som findes i Ft 1787. I Sønderjylland er der nu fem navnebærere, og i Nørrejylland er der 62 (ca. 46 %) fordelt på 14 navnebærere i Nordjylland, 17 i Vestjylland, 14 i Midtjylland og 17 i Østjylland. Også på Øerne ligner fordelingen af navnebærere meget den som var i 1787. På Fyn var der 14 (ca. 10 %) navnebærere, på Sjælland 24 (ca. 18 %) og i København var der 18 (ca. 13 %). På Lolland-Falster var der seks navnebærere og på Bornholm fem.

3.2.6 Opsummering

Navnene som findes i både DgP og i Ft 1787 er for de flestes vedkommende overleveret med deres ældste belæg i 1300- og 1400-tallet. Dog går nogle få af mandnavnene og et kvindenavn tilbage til 1200-tallet, og et enkelt mandnavn, *Okke*, går helt tilbage til 1100-tallet.

De få navne som findes både i DgP og i Ft 1787, er en meget uhomogen gruppe når det gælder antallet af navnebærere. Mange af navnene har kun enkelte eller ret få navnebærere i middelalderen. Det gælder også de tre kvindenavne som er behandlet i de ovenstående *case studies*. Kun tre af mandnavnene, *Gødike*, *Okke* og *Lydike*, er mere hyppige med henholdsvis 69, 91 og 113 middelalderlige navnebærere. Disse tre hyppige mandnavne har imidlertid kun enkelte forekomster i Ft 1787 lige som tilfældet er for de fleste af de øvrige navne som er behandlet i dette afsnit. Kun kvindenavnene *Anneke*, *Gesike* og *Wibeke* skiller sig ud ved at have fået betydeligt flere navnebærere i Ft 1787 end i DgP.

Af navnebærerne uden for de tre *case studies* er kun tre bosat i Sønderjylland. Resten er spredt rundt omkring i landet uden der er nogen områder med særlig høj koncentration, men materialet er jo også noget spinkelt. Der kan heller ikke konstateres tendenser i forhold til spredningen af navnebærerne i købstæder og på landet.

De tre *case studies* giver derimod et tydeligt billede af regional variation. Når det gælder *Anneke*, var der i Ft 1787 hele 82 % af navnebærerne som boede øst for Storebælt, og her koncentrerer navnene

sig særligt på Bornholm. Kun 11 % af navnebærerne boede i Sønderjylland. Udbredelsen af *Gesike* er helt anderledes med en overvægt i Nørrejylland med ca. 51 % af navnebærerne – især i Nord- og Østjylland. I Sønderjylland var der kun en enkelt navnebærer, og på Bornholm slet ingen. *Wibeke*, derimod, fordeler sig mere jævnt på alle landsdele, dog kun med én navnebærer i Sønderjylland. Generelt for alle navnene i de tre *cases*, er antallet af navnebærere faldet fra Ft 1787 til Ft 1845. Billedet er ændret meget for *Anneke*, hvor der nu er en overvægt af navnebærere i Sønderjylland i forhold til 1787. Der er ca. 35 % sønderjyske navnebærere, hvor af hovedparten repræsenteres af stavemåden *Anke*, som måske kan være opfattet som et selvstændigt navn i forhold til den trestavede form. Den store koncentration af *Anneke* på Bornholm er dog bevaret i Ft 1845 med ca. 31 % af navnebærerne. Når det gælder *Gesike* er den geografiske fordeling bevaret, og tilmed skærpet til hele 87 % af navnebærerne i Nørrejylland, og nu tre i Sønderjylland. *Wibeke* er også i Ft 1845 fordelt over det meste af landet, men med en lille stigning i Nørrejylland til ca. 46 % af navnebærerne, og nu med fem navnebærere i Sønderjylland.

3.3 Navne som ikke optræder i middelalderen

En række oprindelige diminutive navne på *-ke*, som ikke er belagt i Danmark i middelalderen, er fundet i Ft 1787. Det drejer sig om i alt 47 navne fordelt på 38 kvindenavne og syv mandnavne. Kønsfordelingen er altså med langt flere kvindenavne end mandnavne modsat den vi så for det middelalderlige materiale. De fleste af disse navne som ikke optræder i DgP, har kun en enkelt eller ganske få navnebærere. Det gælder 31 af kvindenavnene og seks af mandnavnene. Kun syv kvindenavne og et mandnavn har mere end tre navnebærere.

3.3.1 Kvindenavne med 1–3 navnebærere:

Som nævnt ovenfor er der 31 kvindenavne på *-ke* i Ft 1787 som ikke er fundet i det middelalderlige materiale, og som kun har 1–3 navnebærere i 1787. Med navnenes fåtallige forekomst repræsenterer de kun i alt 42 navnebærere.

Addeke, f. 1787: 1 navnebærer, Sjælland; **Barke** f. Ft 1787: 3 navnbærere (Barke 2, Barche 1), København, Vestjylland, Lemvig; **Berreke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Midtjylland; **Blincke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Bratke**, f. Ft 1787: 2 navnebærere, København; **Dyveke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer (Divecke 1), Frederiksborg Slot; **Fromike**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Froke**, f. Ft 1787: 2 navnebærere (Fraake 1, Froche 1), Fyn (herregård), Østjylland; **Gelsche**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Saks-købing; **Godike**, f. Ft 1787: 2 navnebærere (Godike 1, Gudiche 1), København, Horsens; **Godske** f. Ft 1787: 2 navnebærere (Godske 1, Goedske 1), Nordjylland, København; **Gynke**, f. Ft 1787: 2 navnebærere (Gynke 1, Gønke 1), Tønder; **Haneke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Rønne (Bornholm); **Helvike**, f. Ft 1787: 2 navnebærere (Helvike 1, Helviche 1), Nordjylland og Nordsjælland; **Hem-miche**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Sjælland; **Hentke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Itke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Sjælland; **Judiche**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Fredericia; **Nenche**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Olke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Vestjylland; **Sicche**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Sjælland; **Stineke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer (Stinke 1), Sønderjylland; **Sydske**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Sønderjylland; **Taloke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Thülske**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Falster; **Tolche**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Tratke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Trinke**, f. Ft 1787: 2 navnebærere, Sønderjylland; **Wereke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, Sjælland; **Willumke**, f. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Wineke**, f. Ft 1787: 3 navnebærere (Vinique 1, Wennicke 1, Weniche 1), Bornholm, København, Nysted.

Navnebærerne er bosat i alle dele af landet. Af byer er det København og købstæderne Rønne, Saks-købing, Nysted, Lemvig, Randers, Horsens, Fredericia og Tønder, og navnebærere uden for byerne findes i alle dele af Jylland, Sjælland og Fyn. Kun enkelte kan henføres til Sønderjylland, så det er ikke nærhed til de tysktalende områder som er forklaringen på disse navnes forekomst flere århundreder efter middelalderen.

3.3.2 Kvindenavne med flere navnebærere

Der er fundet syv kvindenavne på *-ke* i Ft 1787 som ikke er fundet i DgP, og som har mere end 3 navnebærere. Fem af disse navne har kun 4–15 forekomster og repræsenterer i alt 34 navnebærere, de to resterende, *Engelke* og *Marike*, har henholdsvis 71 og 34 navnebærere.

Det er interessant at *Engelke* i Ft 1787 kun optræder som kvindenavn, mens det tilsvarende mandnavn kun optræder i DgP (jf. afsnit 3.1.4). Navnet er i tysk både mands- og kvindenavn, og de er begge dannet som kæleform til enten det tvekønnede navn *Engel* eller til sammensatte navn med *Engel-* som første led (Seibicke 1996–2007 (band 1):649). I dansk ser *Engelke* altså ud til at have skiftet køn i tiden fra middelalderens slutning og frem til omkring 1700.

Engelke, f. Ft 1787: 71 navnebærere (Engelke 48, Englecke 3, Enchelke 1, Engelche 2, Engilike 1, Engileke 1, Engleke 1, Engliche 2, Englike 9, Enlike 1, Engliche 2), især København og Bornholm, men også Sjælland, og enkelte findes Øst- og Nordjylland samt på Lolland-Falster; **Jannike** f. Ft 1787: 5 navnebærere (Jannike 2, Janike 1, Janneche 1, Janicke 1), Nordsjælland og København; **Lykke**, f. Ft 1787: 15 navnebærere (Lukke 1, Lyche 1, Lycke 2, Lyke 2, Lykke 7, Løche 1, Løcke 1), Østjylland, Slagelse, Fyn, Helsingør, København, Nordjylland, Svendborg, Stubbekøbing, Horsens, Rudkøbing; **Malke**, f. Ft 1787: 6 navnebærere (Malcke 4, Malke 1, Malche 1), alle København; **Mike**, f. Ft 1787: 4 navnebærere (Mike 1, Mieke 1, Mikke 1, Miche 1), København, Anholt, Sjælland, Fyn; **Marike**, f. Ft 1787: 34 navnebærere (Maricke 4, Marike 16, Marrike 5, Marikke 3, Mariche 5, Marche 1), især Bornholm, men også København, Sjælland, Fyn samt Nord- og Sønderjylland. **Silke**, f. Ft 1787: 4 navnebærere (Sielcke 1, Silke 1, Silche 2), København, Helsingør, Horsens, Midtjylland.

Navnebærerne er spredt over de fleste dele af landet. Af byer er det København og købstæderne Helsingør, Slagelse, Svendborg, Stubbekøbing, Rudkøbing og Horsens og navnebærere uden for byerne findes på Sjælland, Fyn, Anholt og i det meste af Jylland, herunder nogle få i Sønderjylland. Navnet *Marike* har især en koncentration på Bornholm og også det mere frekvente *Engelke* har en østlig koncentration. Således findes *Engelke* i mere end halvdelen af tilfældene i

København og omkring en tredjedel findes på Bornholm. De fleste af den resterende tredjedel af navnebærere findes forskellige steder på Sjælland, og kun nogle få træffes i Nord- og Østjylland samt en enkelt på Lolland-Falster.

3.3.3 Mandsnavne med 1–3 navnebærere

Der er fundet seks mandsnavne på *-ke* i Ft 1787 som ikke er fundet i DgP, og som kun har 1–3 navnebærere i Ft 1787. Med navnenes fåtalige forekomst repræsenterer de kun i alt syv navnebærere.

Boneche, m. Ft 1787: 1 navnebærer, Randers; **Elke**, m. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Fincke**, m. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Göske**, m. Ft 1787: 2 navnebærere (Gödske 1, Gödsche 1), Nordjylland, Fyn; **Sietcke**, m. Ft 1787: 1 navnebærer, København; **Ziniche**, m. Ft 1787: 1 navnebærer, Kalundborg.

De få navnebærere var i 1787 bosiddende i København og købstæderne Kalundborg og Randers, og uden for byerne findes de på Fyn og i Nordjylland.

3.3.4 Mandsnavne med flere navnebærere

Der er kun fundet 1 mandsnavn på *-ke* i folketællingen fra 1787 som ikke er fundet i det middelalderlige materiale, og som har mere end tre navnebærere. *Godske* har 35 navnebærere.

Godske, m. Ft 1787: 35 navnebærere (Godske 23, Goske 3, Godscke 1, Godsche 7, Gotsche 1, Goische 1), Fyn, Nordjylland, Østjylland, Vestjylland, Midtjylland, Sønderjylland, Sjælland, København og Lolland-Falster.

De få navnebærere er spredt over det meste af landet, hvor de 35 forekomster af *Godske* fordeler sig på to tredjedele af navnebærerne på Fyn og i Nordjylland, mens den resterende tredjedel er mere spredt i Jylland, på Sjælland og Lolland-Falster samt i København. I Sønderjylland er der kun fundet en enkelt navnebærer.

3.3.5 Opsummering

Navnene som ikke er overleveret i middelalderen, har navnebærere som er bosat i alle dele af landet. Når man ser på den samlede gruppe af navnebærere, er der ikke nogen påfaldende koncentrationer nogen steder. Mest iøjnefaldende er nok den meget sparsomme forekomst i Sønderjylland.

Enkelte af de mest frekvente navne i dette afsnit har dog nogle tendenser i udbredelsen. *Marike* har en koncentration på Bornholm, og *Engelke* har en østlig udbredelse, med koncentrationer i København og på Bornholm. For mandnavnet *Godske* er to tredjedele af navnebærere koncentreret på Fyn og i Nordjylland.

4. Konklusion

Undersøgelsen omfatter i alt 193 navne der oprindeligt er dannet som diminutiver på *-ke*. En oversigt over fordelingen af leksikalske navne i de to kilder ses i tabel 1. Der er en meget tydelig tendens i at der i middelalderen fandtes flere mands- end kvindenavne, og at det modsatte er tilfældet i Ft 1787. Dertil kommer at mandnavnene i middelalderen var meget mere hyppige end kvindenavnene, men det kan til dels bero på at kilder fra middelalderen simpelthen nævner flere mænd. Omvendt er kvindenavnene i Ft 1787 langt mere udbredte end mandnavnene, som kun er repræsenteret af nogle få navnebærere på den tid (jf. tabel 2). Måske er man på det tidspunkt begyndt at opfatte navne på *-ke* som kvindenavne.

Tabel 1. Antal leksikalske navne i middelalderen (DgP) og i folketællingen fra 1787 (Ft 1787), fordelt på kvinde- og mandnavne.

	Forekomster kun i DgP	Forekomster i begge kilder	Forekomster kun i Ft 1787	I alt
Kvindenavne	31	9	38	78
Mandsnavne	99	9	7	115
I alt	130	18	45	193

De fleste af de middelalderligt overleverede navne har ældste belæg fra 1300- og 1400-tallet, men enkelte også før eller efter det. Kun ét går tilbage til 1000-tallet og nogle få til 1100- og 1200-tallet. Det passer godt med at der altid har været en forbindelse til de tysktalende områder, især i Sønderjylland, og at migrationen af hansekøbmænd og tyske håndværkere kulminerede i 1300- og 1400-tallet (Winge 2021:222–224). Af de 148 navne som optræder i middelalderen, har ca. to tredjedele 1–3 navnebærere, og mange af de resterende har kun op til 10 navnebærere. Kun nogle ganske få, som alle er mandsnavne, har mere end 50 navnebærere i middelalderen (*Gerike, Gødike, Hennie, Lydike, Okke og Thideke*).

Når så få som 18 navne er fundet i både DgP og i Ft 1787, tyder det på at kontinuiteten fra middelalderens navnebrug har været ret sparsom med hensyn til navne på *-ke*. Dette understreges af at navne som er hyppige i DgP ikke er hyppige i Ft 1787, og at navne som er hyppige i Ft 1787 ikke er hyppige i DgP. Dertil kommer at navnebærerne skifter fra især at være mænd i middelalderen til især at være kvinder i Ft 1787. Der er klar overvægt af kvindelige bærere af de navne som er fundet i både DgP og i Ft 1787, og også når det gælder de navne som kun er fundet i Ft 1787 (jf. tabel 2).

Tabel 2. Antal navnebærere i middelalderen (DgP) og i folketællingen fra 1787 (Ft 1787), fordelt på kvinde- og mandsnavne.

	Forekomster kun i DgP	Forekomster i begge kilder	Forekomster kun i Ft 1787	I alt
Kvindenavne	106	64 / 420	181	771
Mandsnavne	887	361 / 32	42	1.322
I alt	993	425 / 452	223	2.093

Den geografiske fordeling i middelalderen har tyngde i Sydslesvig og Flensborg, men der findes også en del navnebærere rundt omkring i de danske købstæder. Denne fordeling er helt anderledes i Ft 1787, hvor der i hovedsagen kun er få navnebærere i Sønderjylland og i købstæder; hovedparten af navnebærerne findes på landet uden for Sønderjylland og en mindre del i hovedstaden København. På den tid boede størstedelen af befolkningen på landet, og derfor ser der

ikke ud til at være nogen tendens i forhold til fordelingen mellem by og land. Det kan betyde at den middelalderlige brug af navne på *-ke* blandt tyske migranter er integreret hos den lokale befolkning og har bevæget sig fra byerne og ud til landbefolkningen, dog uden at de er blevet særligt hyppige.

De tre *case studies* giver et tydeligt billede af regionale variationer som er helt forskellige for hvert navn. I Ft 1787 har *Anneke* tyngde i Østdanmark, *Gesike* i Jylland og *Wibeke* er mere jævnt fordelt i hele landet. Generelt for alle tre navne, er at antallet af navnebærere er faldet fra Ft 1787 til Ft 1845. Den geografiske spredning er ændret for *Anneke*, hvor der i 1845 er ca. 35 % sønderjyske navnebærere. En stor koncentration af *Anneke* på Bornholm er dog bevaret i 1845 med ca. 31 % af navnebærerne. Når det gælder *Gesike* er den geografiske fordeling bevaret, og tilmed skærpet til hele 87 % af navnebærerne i Nørrejylland, og nu tre i Sønderjylland. *Wibeke* er også i Ft 1845 fordelt over det meste af landet, men med en lille stigning i Nørrejylland, og nu med fem navnebærere i Sønderjylland.

Et gæt på en årsag til den skæve udvikling af kvinde- og mandnavne fra middelalderen og frem til Ft 1787 er at middelalderens navne er tættere på en oprindelige nedertyske brug hvor navne på *-ke* blev brugt til både kvinder og mænd (konstateres eksempelvis i korpus i Seibicke 1996–2007), og måske afspejler navnene i høj grad indvandrede tyskere. Efter middelalderen er navnene nået ud til den danske landbefolkning, og det ser ud til at navne på *-ke* i højere grad betragtes som kvindenavne og i høj grad undgås til mænd. Det kan også være at navne på *-ke* som navnetype er på vej ud i 1700- og 1800-årene – at den simpelthen ikke genkendes som type længere, men at nogle enkelte navne lever videre enkeltvis ”løsrevet” fra typen. I hvert fald viser udbredelsen af de tre hyppige kvindenavne *Anneke*, *Gesike* og *Wibeke* som nævnt ikke nogen sammenhæng i deres helt forskellige geografiske udbredelse.

Undersøgelsen viser altså at fornavnene på *-ke* er brugt i Danmark i flere århundreder efter indvandringen af nedertysktalende i 1300- og 1400-tallet. Udbredelsen af navnene i Ft 1787 viser at dette nedertyske aspekt i sproget er nået ud til hele landet, og at det er til stede både

i købstæder og på landet og således må betragtes som fuldt integreret i dansk selvom navnene var forholdsvist sjældne og nedadgående i frekvens i 1700- og 1800-tallet.

Summary

As in many other places in northern Europe, Denmark experienced large German immigration during the 14th and 15th centuries, with migrants coming from mainly Lower German areas. The Low German language had a great influence on Danish in terms of both grammar and vocabulary. This linguistic influence also applied to personal names, and it is well known that a number of names of German origin found a foothold in Denmark in the Middle Ages (cf. e.g. Hald 1974:21ff.).

Some Low German names from medieval Denmark are names formed with the Low German diminutive ending *-ike* (most often written *-ke* in Danish) but while names of this type were quite numerous in medieval Denmark, they do not appear to be fully integrated into the contemporary Danish name flora as is the case with other names with their origins in Low German (e.g. *Hans*, *Otto* and *Grethe*). Thus, names ending in *-ke* are no longer among the most common names, although individual female names such as *Vibeke* and *Dyveke* are well known.

The study includes a total of 193 names found in the name lexicon *Denmark's Old Personal Names* (Danmarks gamle Personnavne, DgP), that covers all known personal names from Denmark up until around the year 1500, and in the Danish census from 1787 (Ft 1787). There is a very clear tendency in the Middle Ages for there to be more male than female names, however the opposite is true in Ft 1787. In addition, the male names in the Middle Ages were much more frequent than the female names, but this may be partly because sources from the Middle Ages simply mention more males. Conversely, the female names in Ft 1787 are more frequent than the male names, which are only represented by a few name bearers. Perhaps by this time names ending in *-ke* had started to be perceived as feminine names.

Most of the names from the Middle Ages can be traced back to the 14th and 15th centuries – the same time as when Hanseatic merchants and German craftsmen were widespread. As few as 17 names have been found in both DgP and in Ft 1787, suggesting that the continuity from medieval name usage has been rather sparse regarding names ending in *-ke*. This is emphasized by the fact that names that are frequent in DgP are not frequent in Ft 1787, and that names that are frequent in Ft 1787 are not frequent in DgP. In addition, the name bearers are mainly men in the Middle Ages and mainly women in Ft 1787.

The geographical distribution in the Middle Ages has weight in South Schleswig and Flensburg, but there are also a few bearers of the names in some of the Danish market towns. This distribution is completely different in Ft 1787, where there are only a few name bearers in Southern Jutland and a limited number in market towns; most of the bearers of the name are found in the countryside outside Southern Jutland. At that time, much of the population lived in the countryside, hence there does not appear to be any trend in relation to the advantage between town and country. This may mean that the medieval use of names ending in *-ke* among German migrants has integrated with the local population and has spread from the towns to the rural population.

Three case studies, also including Ft 1845, provide a picture of regional variation, which is completely different for each name. In Ft 1787, *Anneke* has weight in Eastern Denmark, *Gesike* in Jutland and *Wibeke* is more evenly distributed throughout the country. In general, there is a decrease in the number of name bearers for all three names between Ft 1787 and Ft 1845.

A reason for the skewed development of women's and men's names from the Middle Ages until Ft 1787 could be that medieval names are closer to the original Low German use, where names ending in *-ke* are common for both women and men, and perhaps the names largely reflect immigrant Germans. After the Middle Ages, the names reached the Danish rural population, and there it seems that they were primarily regarded as women's names and generally avoided for men. Perhaps by the 18th and 19th centuries the names ending in *-ke* as a name type were falling out of fashion, or perhaps they were sim-

ply not recognized as a common name type, rather a few individual names lived on individually ‘detached’ from the type. Thus, the distribution of the three frequent female names *Anneke*, *Gesike* and *Wibeke*, as mentioned, does not show any connection in their completely different geographical distributions.

The study shows that first names ending in *-ke* have been used in Denmark for several centuries after the immigration of Low German speakers in the 14th and 15th centuries. The spread of the names in 1787 shows that this Low German aspect of the language has reached the whole country, and that it is present both in market towns and in the countryside and thus must be considered fully integrated into Danish although the names were relatively rare and decreasing in frequency in the 18th and 19th centuries.

Referencer

- DDD = *Dansk Demografisk Database*. Dansk Data Arkiv. Rigsarkivet. www.ddd.dda.dk (benyttet 30. august 2023)
- DgP = Knudsen, Gunnar, Kristensen, Marius & Hornby, Rikard (eds.). 1936–1964. *Danmarks gamle Personnavne I-II*. København: Gads Forlag.
- Eggert, Birgit. 2009. Almuens fornavne omkring år 1800. *Landbohistorisk Tidsskrift* 2009(1). 89–125. <https://tidsskrift.dk/landbohist/article/view/3817/3312> (hentet 30. august 2023)
- Frantzen, Ole Louis, Pajung, Stefan: De slesvigske krige. I *Den Store Danske* på lex.dk. https://denstoredanske.lex.dk/de_slesvigske_krige (hentet 5. maj 2024)
- Ft 1787 = Folketælling 1787. Digitaliseret i DDD. <https://arkivalieronline.rigsarkivet.dk/da/rif/rif-collection/7> (benyttet 30. august 2023)
- Ft 1845 = Folketælling 1845. Digitaliseret i DDD. <https://arkivalieronline.rigsarkivet.dk/da/rif/rif-collection/7> (benyttet 30. august 2023)
- Grape, Anders. 1911. *Studier över de i fornsvenskan inlånade personnamnen*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Hald, Kristian. 1974. *Danske Personnavne i Middelalderen*. København: Dansk historisk Fællesforening.

- Holmberg, Bente. 2005. The development of personal names from the 16th to the end of the 18th century: Denmark. I Bandle, O. (main ed.), *The Nordic Languages. An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*. Vol. 2. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1314–1317.
- Hornby, Rikard. 1947. Fornavne i Danmark i Middelalderen. I Janzén, A. (udg.), *Nordisk Kultur 7: Personnavne*. Stockholm, Oslo, København: J. H. Schultz Forlag, 187–234.
- Meldgaard, Eva Villarsen. 2007. Das dänische Personennamensystem. I Brendler, A. & Brendler, S. (eds.), *Europäische Personennamensysteme. Ein Handbuch von Abaisisch bis Zentralladinisch. Anlässe der 65. Geburtstage von Rosa Kohlheim und Volker Kohlheim*. Hamburg: Baar, 128–138.
- Modéer, Ivar. 1989. *Svenska personnamn. Handbok för universitetsbruk och självstudier* (Anthroponymica Suecana 5). 3. udgave. Lund: Studentlitteratur.
- Seibicke, Wilfried. 1996–2007. *Historisches Deutsches Vornamenbuch* Band 1–5. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Winge, Vibeke. 2005. Language contact outside Scandinavia VI: with Germany. I Bandle, O. (main ed.), *The Nordic Languages. An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*. Vol. 2. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2096–2104.
- Winge, Vibeke. 2018. Ord fra andre sprog: Tysk. I Hjorth, E. (hovedred.), *Dansk Sproghistorie*. Bind 2: *Ord for ord for ord*. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 401–412.
- Winge, Vibeke, 2021. Andre sprog i Danmark: Tysk og nederlandsk. I Hjorth, E. (hovedred.), *Dansk Sproghistorie*. Bind 5: *Dansk i samspil*. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 221–234.

